

Vraag	Antwoord	Scores

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

4, 3, 6, 5, 2, 1

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, mag 1 scorepunt worden toegekend.

Vroegmoderne tijd

2 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De las Casas voelde zich als priester / bisschop verantwoordelijk voor het welzijn van de bevolking, dat door de slechte behandeling door de Spaanse veroveraars verslechterde / de bekering van de bevolking, die door de slechte behandeling door de Spaanse veroveraars bemoeilijkt werd (waardoor hij die behandeling veroordeelde).

3 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met de Nederlandse titel werd de boodschap overgebracht dat de Spanjaarden tirannieke / slechte bestuurders waren 1
- wat paste bij de politieke situatie omstreeks 1600, omdat de Republiek in oorlog was met Spanje (en een kritisch boek over de Spanjaarden de strijd kon rechtvaardigen) 1

4 maximumscore 3

Uit het antwoord moet blijken dat:

- Filips II met het bevel de eenheid / de rust in de Nederlanden wilde herstellen / bewaren 1
- de adel besloot een verzoek in te dienen de ketterwetgeving op te heffen, waarmee ze zich uitsprak tegen het beleid van Filips II en daarmee bijdroeg aan het gebrek aan eenheid / wat leidde tot meer calvinistische activiteit en daarmee bijdroeg aan de onrust 2

Vraag	Antwoord	Scores
5	maximumscore 3 Een juist antwoord bevat de volgende elementen: • De calvinisten verspreiden hun geloof door in de openbaarheid te preken / erediensten te houden (zodat iedereen kennis kan nemen van hun geloof) • De calvinisten verspreiden hun geloof door mensen aan zich te binden met liefdadigheid (brood uitdelen aan diegenen die de dienst bijwonen) • De ketterwetgeving wordt in 1566 tijdelijk opgeschort, zodat de calvinisten openlijk kunnen optreden	1 1 1
6	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord is: Je kunt beweren dat het beginpunt van een zelfstandige Nederlandse staat lag in: • 1579, toen de opstandige noordelijke gewesten de Unie van Utrecht sloten (een politiek en militair verbond) • 1588, toen de opstandige gewesten besloten niet langer te zoeken naar een nieuwe landsheer / de Republiek stichtten	1 1
7	maximumscore 2 De juiste combinaties zijn: a - 4, b - 3, c - 5, d - 2 indien vier combinaties juist indien drie combinaties juist indien minder dan drie combinaties juist	2 1 0
8	maximumscore 3 Kern van een juist antwoord is: • In het begin van de Opstand wordt Filips II niet verantwoordelijk gehouden voor de misdrijven van de Spaanse soldaten in de Nederlanden • Uit het verwijt dat Filips II de schuldigen niet berecht / straft / dat de plunderingen met zijn instemming plaatsvinden, blijkt dat de Staten-Generaal Filips II persoonlijk verantwoordelijk houden voor het optreden van de Spaanse soldaten • De Staten-Generaal besluiten Filips II als vorst af te zweren (omdat Filips II persoonlijk verantwoordelijk is, en daardoor als vorst faalt)	1 1 1

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- Het afbeelden van de vele (handels)schepen / dat er geldt is om een kostbaar schilderij te laten maken, illustreert de economische bloei van de Republiek 1
- Een schilderij laten maken / (het vakmanschap van) het schilderij zelf illustreert de culturele bloei van de Republiek 1

bij 2:

- Het stadsbestuur wil de boodschap uitdragen dat Dordrecht bekwaam bestuurd wordt (door te laten afbeelden dat Dordrecht welvarend is / dat de handelsrechten worden nageleefd) 1

Opmerking

Alleen als bij 1 een juist onderdeel van de bloei van de Republiek gecombineerd wordt met een passende beschrijving van het schilderij, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.

10 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Uit de beschrijving van de manier waarop handelaren een vrije man tot slaaf maken / dat een vrij man met geweld meegenomen wordt, blijkt dat slavenhandel strijdig is met het verlichte ideaal van (persoonlijke) vrijheid.

Opmerking

Alleen als met een verwijzing naar de bron duidelijk wordt gemaakt welk verlicht ideaal uit de bron naar voren komt, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores

Moderne tijd

11 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is (drie van de volgende):

- Het aannemen van een wet die bepaalt dat vrouwen en kinderen niet langer dan elf uur achter de machine mogen staan (1), past bij 'de discussies over de sociale kwestie' / bij 'de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legt voor een industriële samenleving'.
- Het protest van de directie tegen de kortere werktijden omdat de woonsituatie van de arbeiders slecht was (2), past bij 'de discussie over de sociale kwestie'.
- De staking die de arbeiders organiseren voor betere voorwaarden (3), past bij 'de opkomst van emancipatiebewegingen' / bij 'de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen zoals feminisme / socialisme'.
- De oproep van het socialistische dagblad om de stakers financieel te steunen (4), past bij 'de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen zoals socialisme' / bij 'de discussie over de sociale kwestie'.
- Dat de arbeiders de directie van de vlasspinnerij zover krijgen dat die een overeenkomst sluit (5), past bij 'de opkomst van emancipatiebewegingen' / bij 'de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen zoals feminisme'.

per juiste combinatie van gegeven en daarbij passend kenmerkend aspect 1

Opmerking

Als hetzelfde kenmerkend aspect meerdere keren wordt gebruikt, wordt slechts 1 scorepunt toegekend.

12 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Het intrekken van de Arbeidswet zou het directe probleem van inkomstenverlies door de kortere werktijden oplossen (omdat de vrouwen weer langer zouden gaan werken) 1
- Het achterliggende probleem dat de vrouwen te weinig loon betaald kregen / lange dagen moesten maken om in hun levensonderhoud te voorzien, werd door intrekking van de Arbeidswet niet weggenomen 1

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Ekker schrijft dat ze onaangenaam getroffen / huiverig is door het ontbreken van onderwerping / eerbied bij de Algerijnen / dat inlanders die niet eerbiedig zijn moeten worden gemeld, waaruit blijkt dat zij ervan uitgaat dat de inwoners van kolonies zich moeten onderwerpen aan de (blanke) overheersers (wat past bij het moderne imperialisme) 2
- Ekker is waarschijnlijk bang (dat het gebrek aan eerbied een aanwijzing is) dat in Algerije een opstand / bevrijdingsoorlog uitbreekt / dat de leefwijze van de kolonisatoren verloren gaat, wat past bij / vooruitloopt op het kenmerkende aspect 'vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme' 2

14 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

1, 5, 2, 6, 3, 4

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, mag 1 scorepunt worden toegekend.

15 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Met (een van de volgende): 1
 - de titel 'Koloniale klok van het Duitse Rijk'
 - de tekst 'geen zonsondergang in ons Rijk'
 - de tekst 'Onze toekomst bevindt zich op het water'
 - de mogelijkheid om de tijd in alle Duitse koloniën af te lezen
 - de afbeeldingen met taferelen uit de koloniën
 - de afbeelding van een (oorlogs)schip
- brengt de klok de boodschap over dat de Duitse *Weltpolitik* moet streven naar kolonialisme / de Vlootwet belangrijk is voor de koloniale uitbreiding van Duitsland 1
- Een klok wordt vaak bekeken / heeft een prominente plaats in huis (waardoor het een effectief middel is om een propagandaboodschap over te brengen) 1

Opmerking

Er wordt alleen 1 scorepunt toegekend aan een juiste verwijzing naar de bron als de propagandaboodschap van de klok juist wordt weergegeven.

Vraag	Antwoord	Scores
16	maximumscore 4 Kern van een juist antwoord is: bij 1: • Een van de uitgangspunten van de <i>Weltpolitik</i> was dat Duitsland zijn blik naar het oosten richtte / zijn macht wilde uitbreiden in het oosten, waardoor Rusland zich zorgen maakte over Duitse agressie (en Franse steun zocht) bij 2: • Door de Vlootwet werd de Duitse vloot uitgebreid, waardoor Groot-Brittannië bang was zijn positie als grootste maritieme macht kwijt te raken / bezorgd was voor Duitse agressie op zee (en Franse steun zocht)	2 2
17	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is: • Gibbs vindt oorlogsjournalistiek van belang, omdat de bevolking recht heeft op informatie / omdat deze het beeld van de oorlog bij het thuisfront / de steun van de bevolking voor de oorlog mede bepaalt • terwijl het voor Haig vanuit zijn functie als generaal belangrijk is zijn soldaten niet in gevaar te brengen / om de steun van het thuisfront niet te verliezen, waardoor hij zo min mogelijk details over de oorlog in de krant wil	1 2
<i>Opmerking</i> <i>Alleen als de afkeer van Haig op een juiste manier met de mening van Gibbs wordt verbonden, worden scorepunten toegekend voor het tweede deel van het antwoord.</i>		
18	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord is: Door een briefkaart te versturen met de tekst over het onoverwonnen leger / het beeld van het massaal aanwezige publiek / de feestelijke ontvangst van de troepen, laat de soldaat zien dat hij het eens is met de kritiek dat de Duitse regering zich heeft overgegeven terwijl het Duitse leger niet had verloren / nog had kunnen doorvechten.	

Vraag	Antwoord	Scores
19	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is: De nationaalsocialisten hebben het uitgangspunt dat: • de herstelbetalingen moeten worden afgeschaft / dat economische groei moet worden gestimuleerd, wat aansluit bij de opvatting in de bron dat de prijzen in 1923 te hoog zijn / dat de economische situatie slecht is in 1923 • Joden buiten de samenleving moeten worden geplaatst / dat Joden verantwoordelijk zijn voor de economische crisis, wat aansluit bij de opvatting in de bron dat de Joodse man te hoge prijzen vraagt / uitgescholden mag worden (waaruit blijkt dat antisemitische gevoelens aanwezig zijn)	2 2
	<i>Opmerking</i> <i>Alleen als een juist uitgangspunt van de nationaalsocialisten wordt verbonden met een daarbij passende opvatting in de bron, worden scorepunten toegekend.</i>	
20	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is: • Bij de appeasementpolitiek wordt toegegeven aan de eisen van Hitler om hiermee een oorlog / inname van meer grondgebied door Duitsland te voorkomen • Met de weergave van (een van de volgende): – Hitler die andere landen in de zak stopt – de landen die worden afgebeeld als (weerloze) kinderen die makkelijk door Hitler kunnen worden meegenomen – Hitler die (verkleed als kerstman) de landen in zijn zak stopt • geeft Low de kritiek weer dat door de appeasementpolitiek de minder machtige staten niet worden beschermd tegen Hitler / dat Hitler zich niet zal laten tegenhouden meer grondgebied voor Duitsland in te nemen	1 1 1
	<i>Opmerking</i> <i>Alleen als de kritiek van de tekenaar juist wordt weergegeven, wordt 1 scorepunt toegekend aan een juiste verwijzing naar de bron.</i>	
21	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: Met de opdracht een opstel te schrijven: • wilde de geheime dienst de mening van de bevolking peilen, zodat de propaganda daarop aangepast kon worden / zodat verzet tegen de oorlog kon worden opgespoord • maakte de geheime dienst de inhoud van het programma op school ondergeschikt aan de ideologie / wilde de geheime dienst kritiek onderdrukken (wat past bij een totalitair regime)	1 1

Vraag	Antwoord	Scores
22	maximumscore 3 Kern van een juist antwoord is: • Het doel van de Trumandoctrine was een dam op te werpen tegen communistische expansie • Met het Marshallplan werd geprobeerd om de welvaart in landen / om de samenwerking tussen landen te vergroten, zodat het communisme minder aantrekkelijk zou worden voor de inwoners van die landen / zodat die landen zich beter konden wapenen tegen het communisme	1 2
23	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is: • De eenzijdigheid van het beeld van de Amerikaanse hulp blijkt uit (twee van de volgende): – de vergelijking van Amerikaanse diplomaten met de Duitse bezetters / met Duitse rijkscommissarissen (waarbij de suggestie wordt gewekt dat Nederland wordt overheerst). – de bewering dat het geld voor dijkversterking wordt gebruikt om Amerikaanse wapens te kopen. – de bewering dat de Amerikanen met de Nederlandse regering een oorlog voorbereiden tegen Oost-Europa / tegen de Sovjet-Unie. – de suggestie dat de Nederlandse regering samenspannt met de Amerikanen. • De communistische krant beschouwt de Amerikanen in de Koude Oorlog (met de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken) als de vijand	2 1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De sfeer tussen (de soldaten van) de Sovjet-Unie en (de soldaten van) Tsjecho-Slowakije is tijdens de wedstrijd gespannen, wat wordt veroorzaakt door het besluit van de Sovjet-Unie tijdens de Praagse Lente met harde hand in te grijpen / het in gevaar brengen van de stabiliteit van het Oostblok door de hervormingen van Dubček 2
- Door te schrijven dat (een van de volgende): 1
 - het Tsjechische leger zich nationalistisch opstelt door het volkslied te zingen
 - Tsjechische soldaten vuurwerk gooien onder de auto van de Sovjet-commandant
 - de generaal zegt dat het nog steeds een janboel is onder leiding van de slapjanus Dubček (die ook de leider is tijdens de Praagse Lente)
- wil Ivanshutin de waarschuwing overbrengen dat Dubček moet worden afgezet / dat Tsjecho-Slowakije zich nog niet gedraagt als een satellietstaat van de Sovjet-Unie / nog opstandig is 1

Opmerking

Alleen als de juiste waarschuwing wordt weergegeven, wordt 1 scorepunt voor een juiste verwijzing naar de bron toegekend.

25 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De Nederlandse protesten:

- waren een reactie op het toenemen van de wapenwedloop / op het beëindigen van de detente door de Verenigde Staten 1
- pasten bij de sociaal-culturele veranderingsprocessen (vanaf de jaren 1960), waarbij men zich ging verzetten tegen de autoriteiten (en met aanhoudende demonstraties besluiten van de Nederlandse regering aanvocht) 1

Vraag	Antwoord	Scores

26 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De kern van de politiek van Gorbatsjov is dat hij meer openheid (Glasnost) en economische hervormingen (Perestrojka) wil doorvoeren 1
- Met (twee van de volgende): 2
 - Honecker die met zijn cape het zicht op de winkel met Perestrojka, Glasnost en Sputnik wil wegnemen
 - het benoemen van de Sovjet-winkel als 'pornowinkel'
 - het bevel niet te kijken
 - de inwoners van de DDR die zijn afgebeeld als kinderen die door een gouvernante worden bewaakt
- geeft Ernst Maria Lang de mening weer dat de regering van de DDR bang is voor de hervormingen van Gorbatsjov / de hervormingen buiten de DDR probeert te houden 1

Opmerking

Alleen als de mening van de tekenaar juist wordt weergegeven, wordt 1 scorepunt toegekend aan een juiste verwijzing naar de bron.

Bronvermeldingen

- bron 1 http://www.dbnl.org/tekst/_bij005190401_01/_bij005190401_01_0006
- bron 2 <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/verlating.html>
- bron 3 <https://www.dordrechtmuseum.nl/objecten/id/dm-842-415>
- bron 4 Frans Verhagen (red.), Ooggetuigen van de Amerikaanse geschiedenis in bijna 100 reportages, Amsterdam 2008, pag. 53
- bron 5 http://www.dbnl.org/tekst/_gid001189901_01/_gid001189901_01_0072.php
- bron 6 <http://www.bgef.de/dieschiffe/emdeni/einedeutscheereichscolonialuhr.html>
- bron 7 <http://spartacus-educational.com/FWWjournalism.htm>
- bron 8 <https://www.briefmarken.cc/berlin-truppenempfang-auf-dem-pariser-platz-dezember-1918?a=391162&c=5429>
- bron 9 <https://www.facinghistory.org/weimar-republic-fragility-democracy/society/bertha-pappenheim-letter-antisemitism-1923-society-antisemitism>
- bron 10 Europe since Versailles by Low, London 1940, pag. 189
- bron 11 Willem Melching en Marcel Stuivenga, Ooggetuigen van de Koude Oorlog, Amsterdam 2007, pag. 73-74
- bron 12 <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/119588>
- bron 13 Ernst Maria Lang, Immer auf die Grossen, Karikaturen eines Unbequemen, Munich Heinrich Hugendubel Verlag 1996, pag.134